

Lars Mul

ISCELITELJ

TOM I „O RUKOPISA“

*Prevod sa engleskog
Saša Novaković*

Mono i Manjana
2012.

One koji plešu, osuđuju oni koji ne čuju muziku

U spomen Kale Monseguru (1934–2007)

1.

Bio je hladan februarski dan. Jedan od onih dana u kojima je Glavna železnička stanica u Kopenhagenu sve samo ne prijatna. Vukao sam kofere stepeništem da bih se sklonio s ledenog vetra. Ignorisaó sam prosjake i beskućnike koji su sa starih novina prolaznicima mahali plavim, metalnim šoljama. Budžet mi je bio više nego ograničen, a osim toga, vrtelo mi se u glavi. Savladavala me je mučnina. Uopšte nisam bio svoj. Da li su mi planovi bili zasnovani na pogrešnim zaključcima, pa mi se zato desilo da budem izbačen iz ravnoteže u ovako zastrašujućoj meri. I to baš kada sam se spremao da se otisnem na najvažnije putovanje u svom životu.

Naručio sam kiselu vodu i našao mirno ćoše u kafeteriji. Morao sam da se saberem. Ostalo je još sat-dva do polaska voza za Kolonj. Uprkos onome što sam mislio da sam postigao, osećao sam se napušteno. Pokušao sam, pre dva dana, bezuspešno, da prodam reportaže sa budućeg putovanja najtiražnijim novinama. Ali kako bi oni uopšte mogli da pojme da bi putovanje vozom do Španije moglo da bude egzotičnije, u naše doba, od leta avionom do Antarktika. Zaposleni u

turističkoj agenciji bolje su znali kako stoje stvari. Godinama nisu prodali ono što sam ja hteo da kupim.

„Jeste li sigurni?“, upitala je žena začuđeno i radoznalo kad sam rezervisao kartu.

Odlučio sam da ne ulazim u naširoko objašnjavanje zašto sam prestao da letim avionom pre mnogo godina, ali nisam mogao da sakrijem osmeh pri pomisli da se spremam da dva dana putujem do Španije vozom da bih leteo. Doduše, ne avionom.

Od karakterističnih masnih mirisa specijaliteta s menija, kupusa, mesa, krompira, pomešanih sa duvanskim dimom, želudac mi se prevrtao i svojski sam se trudio da mi ne pripadne muka. Bilo mi je hladno uprkos zagušljivoj toploti, dlanovi su mi se znojili, i drhtao sam toliko da sam morao da se držim za flašicu s obe ruke. Popio sam vode i pokušavao da misli odvojim od neposrednog okruženja.

„Da li je moguće? Pa to je Lars Mul!“ Previše veseo glas probio se kroz restoransku buku. Digao sam pogled i klimnuo glavom refleksno. Neznanac mi je tutnuo papirnu salvetu i olovku. „Dajte mi autogram, molim vas.“

Nasmešio se devojčici koja je stajala pored njega. Po svemu sudeći, to mu je bila ćerka. Stigao me je nalet mučnine. Graške znoja slivale su mi se niz lice dok sam uzimao olovku i ispisivao svoje ime na salveti, istovremeno ustajući od stola. Potrčao sam prema muškom toaletu.

Vratio sam se za sto. Oca i ćerke nije bilo. Ne pamtim kad mi je neko poslednji put tražio autogram. Sredovečna žena za susednim stolom sa kriglom jakog piva zurila je u mene s neodobravanjem i skoro sam mogao da joj čujem misli: „Šta ti, bre, misliš!? Ko si, bre, ti?!“ E, pa, i ja bih to voleo da znam. Zažmurio sam u pokušaju da se usredsredim na stvarnost i sadašnjost. Ali misli su me, opirući se mojoj volji, vodile nazad

kroz vreme. U dane kada se moja pevačka karijera završila i kad je moje putovanje počelo. Misli su me vraćale u sve ono što je bilo pre SADA.

Uvek sam bio svestan da je čovek nešto više od pukog zbirra osobina. Znao sam da se istinska osoba nalazi iza oklopa zvanja, titula, položaja, karijera, poslova. Znao sam da bez obzira na to koliko je čovek poznat, bogat, slavan, ne postoje te pare i pažnja koje mogu da premoste jaz i ublaže muku koju život javne ličnosti nosi sa sobom. Znao sam da bez obzira na to kakav vam je životni standard i koji društveni status imate, sve izgleda iluzorno s tačke gledišta večnosti.

Od detinjstva bila mi je bliska drugačija stvarnost. Od moje desete do dvanaeste godine, svake večeri pred spavanje, dolazio mi je stran i bolan kundalini osećaj, tako da u tom periodu života skoro uopšte nisam spavao. Pošto ni sa kim nisam mogao da podelim to iskustvo, sve više sam se zatvarao u sebe i bio nesposoban da ispunim ono što se očekuje od deteta mog uzrasta. Nisam umeo da se snađem u uobičajenim društvenim situacijama i to se loše odrazilo na ocene u školi. Međutim, to me nije sprečilo da se za svoj račun latim čitanja. Imao sam petnaest godina kad sam poštom dobio knjigu *Gayan, Vadan, Nirtan* sufističkog mističara Hazrata Inajata Kana. Ne znam ko ju je poslao, ali bila je otkrovenje i potakla me je da pročitam i druge Kanove knjige. Problem je, međutim, bio u tome što je ta lektira donosila znanja o drugačijoj stvarnosti, a to je bilo u oštrom kontrastu sa onim što sam učio u školi. Kada sam, napokon, 1966. napustio školovanje i okrenuo se muzičarskom životu, ponadao sam se da ću se time zauvek osloboditi realnosti koja me je činila usamljenim i o kojoj, očigledno, niko nije mnogo razmišljao.

Izgledalo je kao da sam doneo ispravnu odluku kada se, igrom sudbine, bend u kojem sam svirao našao u Izraelu 1969. Trebalo je da budemo na turneji nekoliko meseci. Svirali smo po garnizonima, za vojnike, za studente po univerzitetima, i za mladež po klubovima i diskotekama. Droge je manje-više bilo svuda, ali na nesreću, bila je i zabranjena u Izraelu. I tako, tokom racije u hotelu, zatečeni smo sa kanabisom i amfetaminima. Morali smo da provedemo otprilike nedelju dana u ozloglašenom zatvoru u Džafi, nadomak Tel Aviva. Bilo je potrebno da mi daju kamenu klupu za postelju, hladnu vodu za tuširanje, rupu nasred ćelije za malu i veliku nuždu i vrlo primitivnu formu komunikacije sa čuvarima, da bih se probudio iz svog čarobnog sna.

Tokom šetnje zatvorskim dvorištem, jedan od kolega zatvorenika pokazao mi je rupe u zemlji, dva metra široke i duboke, u kojima su držali ludake, ubice i osuđene za silovanje. Bile su pokrivene gvozdanim rešetkama. Preko dana, dole je bilo vrelo kao u rerni, a noću hladno kao u ledari. U prolazu su zatvorenici pljuvali i gađali kamenjem jedna stvorenja. Odgovarala su iz jama neartikulisanim, histeričnim zavijanjem i udarala po rešetkama lancima kojima su bila okovana. Bilo je teško pojmiti da je bukvalno nekoliko dana pre toga američki astronaut Nil Armstrong spustio nogu na Mesečevo tlo i rekao: „Mali korak za čoveka, a veliki za čovečanstvo.“ Nije mi bilo jasno da li je istovremenost tih događaja neka šala nebesa ili dokaz o beskrajnom dualizmu koji deli svet na crno i belo, na raj i pakao.

Kao da je sve što se desilo tokom ta tri meseca boravka u Izraelu izoštrilo moju duhovnu, do tada frenetično ućutkivanu percepciju. Ne znam da li je tom buđenju duhovnih čula doprinelo okruženje bogato istorijom, mitovima i religijama.

Bilo kako bilo, sporadično su počele da mi se javljaju vizije iz drevnih vremena i čuo sam glasove nepoznatog, a ipak meni bliskog sveta. Štaviše, po prvi put u svom životu sreo sam nekoga ko je imao slična iskustva.

Zvao se Simon, trinaestogodišnji dečak, Jevrejin.

Sedeo sam na terasi koja je gledala na ulicu kad se pojavio. Čak i iz daljine, dok se približavao, odmah sam znao ko je. Stigao je do dela ulice ispred terase i stao. I on je mene prepoznao. Pozvao sam ga da popijemo čaj, i od tada, viđali smo se svakodnevno. Jednom prilikom dao mi je ogrlicu. Privezak, spiralu i kuglicu sa umetnutim komadićem kedrovog drveta, napravio je sam. Kuglica je simbolizovala Zemlju. Kedrovo drveće predstavljalo je Ginko mejdenhar drvo kralja Solomona, kosmičko stablo, koje je imalo magične moći. Spirala je označavala večnost smrti i ponovnog rođenja i transformaciju materije u duh. Čim sam stavio ogrlicu oko vrata prihvatajuće DA, poput blagoslova, oglasilo se kroz mene.

Susret sa Simonom, udružen sa mojim novim duhovnim iskustvima, naveo me je da poverujem da sam napokon našao svoj svet, i da u euforiji, potisnem životne činjenice. Možda ima istine u izreci da je lanac jak koliko i njegova najslabija karika, pošto sam jednog dana otkrio da ogrlice sa priveskom nema. Bilo je to kao loše predskazanje. I novo buđenje. I prihvatanje istine da je bilo vreme da se vratim kući. Neposredno pre polaska, doživeo sam svoje prvo vantelesno iskustvo. Sada, skoro trideset godina kasnije, nalazim se na Glavnoj železničkoj stanici u Kopenhagenu, i van sebe sam na sasvim drugačiji način. Ili, da kažem, nisam prisutan, na pogrešnom sam mestu. Šta me je to dovelo ovde. Da li je vreme – vreme koje mi je dato – napokon bilo blizu tačke večnosti u kojoj se paralele sreću i dve stvarnosti stapaju u jednu.

Svaki život je putovanje i moj nije izuzetak. No, da li se završava ćorsokakom ili stizanjem do cilja? Prema uobičajenim kriterijumima onoga što se smatra dobrim i ispunjenim životom, moj je u mnogo čemu bio promašaj. Više od trideset godina trudio sam se da budem dobar muzičar, a kasnije i pevač. Imao sam i pristojne rezultate i određenog uspeha, ali svaki put kad bih se ozbiljno posvetio karijeri, nešto u meni povuklo bi me u suprotnom smeru. Odmaklo bi me od očiju javnosti, površnih dostignuća i odgovornosti. S vremenom, to nešto preuzimalo je sve veći i veći deo moje stvarnosti.

Gledao sam na to sa distance. Gledao sam laž kojom sam izdao sebe i koja me je dovela u stanje koje je, na kraju, postalo neizdrživo, i odvelo me u bolest. Dugo sam verovao da se istovremeno može ići suprotnim smerovima. Da čovek može da bude i akter muzičke scene i svega onoga što muzičku scenu prati, i da u isto vreme živi povučeno u kontemplaciji kao nekakav mistik. Da budem predan statičnom, uniformisanom, strogo racionalom i materijalistički orijentisanom svetu, dok u isto vreme otkrivam skrivene i potpuno drugačije stvarnosti, to jednostavno nije bilo moguće. Na velikoj bini Roskilde festivala, 1991. godine, usred koncerta, javilo mi se pitanje: „Šta ti radiš tu?“ Iznenada, mogao sam sebe da vidim kao da se nalazim van svog tela, mogao sam da čujem kako se obraćam publici, kako pokušavam da podignem raspoloženje otrcanim „Hej! Hej! Hej!“, da se povežem sa stvarnošću festivala koja se polako gubila u mutnom pivu i besmislenom pijanstvu. Bilo je to potpuno nadrealno, i neostvarivo, jer ne može se iskočiti iz upravo lansirane rakete. Iste večeri odlučio sam da prekinem turneju. Posle nekoliko meseci otišao sam iz rodnog grada i nastanio sam se na malom ostrvu.

„Voz iz Kopenhagena za Kolonj sa polaskom u osamnaest časova i četrdeset pet minuta, biće postavljen na peronu tri za trideset minuta“, najavio je metalni glas sa zvučnika.

Pogledao sam na sat. Osećao sam se kao ostrvo u uzburkanom moru ljudi koji su večerali u kafeteriji. Bilo ih je sve više. Naručio sam još jednu flašicu kisele vode. Mučnina i vrtoglavica polako su bledele. U ulaznom holu železničke stanice prosjaci su cupkali pokušavajući da se kako-tako zagreju. Putnici ih nisu ni primećivali. Uostalom, izgledali su kao da ih se ništa ne tiče. Zakopčani, gledali su pravo ispred sebe. Po svemu sudeći, bili su sami sebi dovoljni. Kakve su im se misli motale po glavi? Kuda su išli? A ja? Zar nisam i ja, poput njih, ignorisao svet oko sebe. Jesu li se moje sposobnosti učešća u društvenim aktivnostima povećale otkako sam se povukao na ostrvo? Ne bih rekao. Ali, uradio sam ono što sam morao da uradim.

Zar nisam imao prilike da čujem od ljudi da žele miran i povučen život u ruralnoj idili, i da žele da se posvete sebi, ali da im za to treba pravo malo bogatstvo. U mom slučaju, bilo je drugačije. Nisam bio bogat. Naprotiv. Finansijske posledice kolapsa moje muzičke karijere bi i korisnicima socijalne pomoći donele noćne more. Proces kroz koji sam prošao, bio je paradoksalna mešavina nervnog sloma i izvrtanja džepova, to jest svlačenja do gole kože da bi se ostvarila puka egzistencija.

Nakon što sam se nastanio na ostrvu, počeo sam da pišem, a pisanje je bilo prirodni deo procesa čišćenja. Shvatio sam da je jezik važan činilac moje promene, i nakon što sam objavio prvu knjigu, usledilo ih je još. Fascinacija ranim taoističkim i budističkim rukopisima prerasla je u uporedna proučavanja religija, hrišćanskog misticizma, sufizma, raznih okultnih i jeteričkih škola. Potom sam se prihvatio i učenja aramejskog

jezika, na kojem je, navodno, Ješua propovedao. Svakodnevno praktikovanje različitih oblika duhovnog smirenja i meditacija, još više me je udaljilo od nekadašnjeg načina života. Ali, jedan deo mog bića i dalje se tvrdoglavo držao ostataka moje muzičke karijere.

Prost splet okolnosti pomogao mi je da i te ostatke počistim. Tokom snimanja albuma *Mandolina*, za koji će se kasnije ispostaviti da je moj poslednji, producenetska kuća, nakon spajanja sa velikom multinacionalnom kompanijom, obaveztila me je, iznenada i bez obrazloženja, da je doneta odluka o okončanju naše poslovne saradnje (pre no što je ta saradnja istinski i počela). To je značilo da je ugovor koji smo potpisali, i kojim smo se obavezali da ćemo snimiti još jedan album, bio poništen. Kompanija je nerado prihvatila samo da se dovrši posao na započetom albumu. Veliki trud uludo je utrošen, a muzičko delo objavljeno je u nedovršenoj verziji. Bilo je to, u svakom pogledu, veoma frustrirajuće iskustvo.

Album nije doneo očekivanu zaradu, producenti me više nisu voleli, i nisam imao pristup svojim приходima.

Da li je to bila ironija sudbine ili odlučan potez muzičke industrije s ciljem da se ukloni sve što ometa rastuću komercijalizaciju? Nisam mogao da se ne setim razgovora dvojice muzičkih menadžera koji sam jednom prilikom slučajno čuo. Složili su se da muzički biznis uopšte nije loš. Jedina mana je što moraju da rade sa muzičarima.

Izgedalo je kao da se veliki deo mog života završio. Jednostavno se desilo. Bilo je gotovo dok lupiš dlanom o dlan. Tek kasnije sam shvatio da vam se ne oprašta tako lako što ste se odrekli svetlosti reflektora za koju većina umetnika, manje ili više, veruje da je životvorna. Međutim, svet pod reflektorima nije me ispunjavao. Od te tačke, vožnja nizbrdo bila je sve brža.

Telefonski pozivi su se prorodili, i na kraju, telefon mi uopšte nije zvonio. Kad sam otkrio da nemam želju nikoga ni da pozovem, izvukao sam kabl iz utičnice, i otkazao telefonski priključak. Postigao sam ono što sam želio, zar ne? Još kad se moja finansijska situacija od prihvatljive svela na više nego skromnu, ograničenu, štedljivu i žalosnu, znao sam da sam stigao do tačke s koje nema povratka. Možda sam počinjao da shvatam da je vreme da povedem računa o svom pravom biću. Da li sam napokon shvatio da je život prekratak da bi se protraćio na trivialnosti?

„Voz za Kolonj postavljen je na treći peron.“

Uhvatila me je vrtoglavica kad sam se sagnuo da podignem kofer. Ali dok sam išao hodnikom, osetio sam blago električno strujanje kičmom. Kao da je veoma nežan tok lagano širio energiju celim mojim telom i uklanjao simptome vrtoglavice. Ubacio sam novčić prosjaku u metalnu šolju i sišao do perona i voza koji je čekao.

2.

Stavio sam kofer na gornji ležaj. Bio je pokriven posteljnom i ćebetom s jakim mirisom neodredivog dezinfekcionog sredstva i deterdženta. Kušet-kola namenjena su onima koji ne putuju daleko. Sve proporcije izvedene su iz smanjene slike sveta. Veličina ležaja, lavaboa, toaleta govore da je putovanje tek kratka faza, diskretan intermeco, obeležen nizom dolazaka i odlazaka, dočeka i ispraćaja, odsustva i iščekivanja, poljubaca i zagrljaja, suza i tuge, kojima ste svedoci tokom puta i po kojima pamтите bezimene stanice na putovanju vozom ili životom. Paradoksalno, istovremeno su i dokaz da je čovekov život skup prolaznih vrednosti i nepredvidivih uticaja.

Život je izraz celine, ma koliko se činilo da je isfragmentisan. Trebalo mi je mnogo godina da to shvatim. Tek kad se moj život suzio i ograničio, bilo mi je potrebno više prostora. I tek kada sam izgubio sve ono za šta sam mislio da je važno, bez čega neću moći da živim, u stvari, sve ono što život čini komplikovanim i nepodnošljivim – tek tada sam počeo da shvatam koliko život može da bude veličanstven i beskrajan u svojoj jednostavnosti. Ali ta spoznaja nije bila bezbolna.

Težnja ka drugačijoj, otvorenijoj i slobodnijoj stvarnosti – u kojoj ton muzičkog instrumenta može da ima oblik piramide, a oprastanje da bude brže od svetlosti – bila je kao da tražite da vas spale na lomači anesteziranog vremena gromoglasne tišine i povlađujućeg sarkazma. Kažem vam, zaista je tako.

Kabina sa ležajevima bila je puna kad je voz krenuo. Poslovni čovek na ležaju preko puta mog, u prugastoj plavobeloj pižami, s mukom je završio komplikovan ritual večernje higijene pred odlazak u krevet. Ispod njega, kabasti Namac rvaao se sa svojim podjednako kabastim prtljagom, a na donjem ležaju, dva mladića iz Kopenhagena, čistila su se pivom i glupim vicevima, dok je na ležaju ispod mog, postariji gospodin glasno hrkao. Lagano sam se prepustio i dozvolio sebi da se u bistroj, hladnoj, zvezdanoj noći, iznad spavača, kroz tu-nele i crne rupe dalekih univerzuma, vratim u godinu u kojoj me je dočekao ćorsokak mog života.

Te godine ušao sam u tamnu noć duše. Desilo se to nakon serije napada. Vrat me je nepodnošljivo bolelo, mučnina nije prestajala, izgubio sam svu snagu, i na kraju, danima sam bio prikovan za krevet. Kao da sam se zatekao na ničijoj zemlji, između svesti i nesvesti, budnosti i sna. Kao da sam se našao u hermetički zatvorenoj sobi za mučenje, u kojoj je sve teško i sporo i razdvojeno. Svaka misao nestajala bi u le-targičnoj nemoći pre no što bi počela. Da bih dohvatio čašu s vodom, činilo mi se da moram savladati neprelaznu pre-preku, i obično bih od namere odustajao. Tu i tamo, kad bih došao k sebi, pomislio bih da sam u paklu, pre no što bih opet potonuo u tamu. Samo jednom pre toga, imao sam slično iskustvo. Bilo je to 1962. godine. Tada sam započeo